

S. J. 227

VABA HARIDUSTÖÖ

III

SISU

Eesti teatri areng.
Kirjanduse arvustusi.
Raamatukogudele soovitatavate
raamatute nimekirja järg.
E. Haridusliidu põhikiri.

IV aastakäik

Ma 1
1930

EESTI HARIDUSLIIDU AJAKIRI

PETSERIMAA EESTI KONGRESS

Eesti Haridusliidu algatusel ja Piirimaade seltsi, Petseri Haridusseltsi ja Petseri Eesti seltsi „Kalevi“ tegelikul korraldusel peetakse Petserimaa Eesti (II Setu) kongress 1. juunil 1930 a. Petseris Kaitseliidu ruumes (Aia tänaval) järgmise kava järele:

KONGRESSI ALGUS KELL 1/2 10 HOMMIKUL.

1. Mida pakub Petserimaa eesti rahvusliikudele teadustele —
dr. phil. O. Loorits
2. Petserimaa rahvus- ja riigipoliitilisi küsimusi —
kindr. J. Laidoner ja h-ra K. Einbund
3. Petserimaa koolide korraldus ja tarvilikke uuendusi sel alal —
koolinõunik Greenberg
4. Vabaharidustöö ülesanded ja viisid Petserimaal —
h-ra E. Vender ja h-ra S. Sommer
5. Majanduspoliitilisi küsimusi:
 - a) Põllumajandus — *h-ra Haller*
 - b) Ühistegevus — *h-ra Birkenthal*
 - c) Kodumajapidamine ja kodukäsitöö — *prl. Mikk*
6. Kirikuelu uuendamine Petserimaal —
h-ra K. Einbund
7. Rahva tervishoid, kombeelu ja karskuspoliitika Petserimaal —
dr. Mahlapuu ja mag. V. Ernits

Korraldav toimkond

SISU: Eesti teatri areng. Kirjanduse arvustusi. Raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekirja järg. Eesti Haridusliidu põhikiri.

Eesti teatri areng.

Kuigi eestikeelsete näitemängude ettekandmine ulatub tagasi XIX sajandi esimesse veerandisse, ei saa noid aegu siiski võtta eesti teatri järjekindla arengu alusena, kuna neile tuleb veerandsaja-aastane vaheaeg, mille kestes puuduvad igasugused teated eestikeelsete näidendite ettekandmise kohta. Alles sama sajandi kolmandal veerandil algavad juba järjekindlad eestikeelsete näidendite, tõlgete ja algupäraste, ettekanded, müdugi asjaarmastajate poolt. See sünnib nõnda nimetatud eesti vaimlise elu ärkamise ajal Tartus. Teatri harrastajate ring moodustub „Eesti Postimehe“ toimetaja J. V. Jannseni perekonna kitsas ringis ja esineb avalikkuse ees äsja asutatud „Vanemuise“ seltsi perekonna-õhtul. Nimetatud seltsi ümber koonduki siis algeline eesti lavakunst, mille kandjaiks jäid kogu XIX sajandi lõpuni asjaarmastajad. „Vanemuise“ seltsi mõne aasta eest peetud 60 aasta juubel osutuski ühtlasi eesti teatri kestvuse mälestamiseks. Kui Tartule kuulub eesti teatri loomises algataja osa, siis võttis enesele veidi hiljem Tallinnas samad ülesanded samalaadne selts „Estonia“, arendades samuti väikesest ja vaiksest asjaarmastajate trupist juba XX sajandi algaastail elukutseliste näiteseltskonna, mis on paisunud iseseisva Eesti pealinna avardunud oludes meie kandvaima teatri „Estonia“ näiteseltskonnaks, mille kolmel eriharul, draamal, ooperil ja operetil, on eritrupid.

Kogu XIX sajandi kestes ja isegi esimese kümne aasta jooksul XX sajandil kuulub aga eesti asjaarmastusliku lava juhtiv osa Tartule, kuna seal leidub asjaarmastaja, kes olles asjaarmastajate elukutseliseks näitejuhiks suutis autodidaktina lavakunstis viia teatri sellisele kõrgusele, mis vastas tema

vähenoõdliku publiku maitsele. See on nõnda nimetatud sentimentaalne, näitedirektor Viera ajajärk eesti teatri arengus, mis jõudis käesoleva sajandi algaastaks juba oma vaimlise surmani veel enne, kui „Vanemuise“ teater tegi järsu pöörde oma lava uuenduslikus suunas.

Suure norralase H. Ibseni ja saksa naturalistliku draama mõjud kandusid nende sünnimailt meie kodumaale, eeskätt Tartu, kus teine ulatuslikuma silmaringiga autodidakt Karl Jungholz oli teise seltsi asjaarmastajate näiteseltskonna näitejuhina esimesi, kes püüdis teed rajada tolle aja moodsate näidenditele oma intelligentlikumate harrastajatega. Henrik Ibseni ja E. v. Wildenbruchi näendid olid esimesed, mis kuulutasid eesti kutselise näitetrupiga teatri tulekut.

Eesti teater asus juba kindlamale alusele, kui Tartu „Vanemuise“ selts ehitas suure rahvamaja, mille lauspõrandaga saal pidi sobima nii teatril kui kontsertidele, kuna võrdlemisi suur lava oli määratud eeskätt sõnadramaatilistele teostele. Maja ehituse ajal läkitati ülikooli usuteaduse fakulteedi lõpetanud Karl Menning, praegune Eesti täievoliline minister Saksas, õppima Berliini, kus ta tutvus kahe aasta kestes oma tulevase tööalaga. Tartusse 1906. aastal asudes moodustas Karl Menning asjaarmastajaist uue trupi, tõmmates sellesse Karl Jungholzi juhtimisel töötanud, võttes mõned paremad näitlejad A. Viera trupist ning täiendades seda väljaspoolt kutsututega. Näiteseltskonda ästusid ka mitmed üliõpilased. See oli valitud, paremaid ja intelligentseid asjaarmastajaist näiteseltskond, milles puudusid küll oma senises lavalistes esinemistes sellise rahvaliku poolehoiu omandanud asjaarmastajad, nagu näeme neid hiljem Tallin-

nas, kuid trupp oli siiski koostatud olemasolevaist paremaid ja lootusi tekitavaist asjaarmastajaid, kellest näitejuht Karl Menning tahtis oma töökava järele alles kasvatada näitlejaid, kes oleksid tugevad just ensemblemängus, mis oli senistele asjaarmastajale peaaegu tundmata uus rada.

Karl Menningu juhatusel avab „Vanemuise“ teater 1906. a. sügisel oma esimese hooaja August Kitzbergi dramaga „Tuulte pöörises“. See näidendki oli uudiseks eesti senises madalakasvulises algupärasest näitekirjanduses, tulles „Vanemuise“ väljakuulutatud näidendite võistlusest esimese auhinna kroonituna ja rajades ühtlasi kunstiväärtusliku lavateosena uue ajajärgu eesti draama ajaloo. „Vanemuise“ teatri avamise pidulik esietendus saavutas seni nägemata kunstilise menu, mis jäi kestvalt juhtivaks ning suunanäitajaks uue teatri töös, kuna Kitzbergi draama suutis rohket huvi äratada ka meie kahes lähemas naabermaas: Soomes ja Lätis.

Karl Menning oli toonud Berliinist kaasa Otto Brahmist realistliku mängustiili ja sellest tugevalt kinni pidades suutis ta oma raudse lavadistsipliiniga tuua välja igast näitlejast ta ande parimad küljed. Karl Menningu lavatöös on näitlejate kasvatuslik külg kahtlemata esikohale asetatud selle näitejuhi teise väärika teene kõrval. Selleks teiseks teeneks on kindla süsteemi ja haritud inimese valitud maitse maksmapanek seni täiesti juhuslikku ilmet kannud asjaarmastajate lavatöös. Kasvatades näitlejaid lavakunstiliselt ja arendades ensemblemängu lavalise realismi suunas hoidis ta küll liiga järjekindlalt kinni kord alustatud stiilist, püüdes seda kasutada ka selliste näidendite lavastuses, millele ei vastanud enam realism, nagu nägime seda Menningu tegevuse lõpp-ajajärgul, kui ta võttis repertuaari ka mõned realismist üle ulatuvad Henrik Ibseni ja teiste lavateosed, nagu Hauptmanni „Hannele taevaminek“.

Samal ajal, kui Karl Menning rajas „Vanemuise“ lavatöö kindla kava ja süsteemi veidi ühekülgse raamistikuga järele ja saavutas just oma plaanikindla tööga kunstiliselt hinnatavaid tagajärgi, oli Tallinnas „Estonia“ teatergi reorganiseerunud elukutseliste lavaks. Kui Tartus kuulus teatris esmajärguline tähtsus juba A. Viera ajal näitejuhile, olid Tallinna „Estonia“ teatris käesoleva sajandi alul koondunud mitmed noored kõrgelt talenteeritud algajad näitlejad, kellel polnud midagi muud kaasa tuua lavale sattudes kui see tähtsaim iga näitleja loomingus — lava-

anne. Selle töösse rakenduse oskus aga puudus kõigil neil noortel, nagu puudus neil ulatuslikum üldinegi haridus. See kõik puudus ka neil, kes pidid Tallinna teatris neid noori lavatööle juhtima. Nii algas siis Tallinna „Estonia“ kõrgeandelistel Paul Pinna, Theodor Altermanni ja teiste samaealiste noorte näitlejate põlve kindla suunata ja kunstiliselt kogu aeg kobavalt otsiv ajajärg, mille kandvaimaks küljeks aga oli nimetatud näitlejate põlve salgamatult suur talent, mis võimaldas nende mängus suurepäraseid üksikmomente, ensemble'i peaaegu täielisel puudumisel. Mõlemad eesti suuremad ja tänapäevani mõõduandvad teatrid, Tartu „Vanemuine“ ja Tallinna „Estonia“, alustavad samal 1906. a. oma lavatööd kutseliste näitlejate trupiga, esimene oma võrdlemisi lähedates ruumides, teine aga kitsas ja ebasobivas üüritud hoones, töötades selles kuni 1913 a., mil valmis soome arhitekti Saarise plaani järele esimene esinduslik teatrimaja Eestis, milles teatri jaoks oli juba tõusva põrandaga ja ruumika lavaga teatrisaal ja kontsertideks vastav teine saal. Nagu „Vanemuise“ rahvamaja, nii oli ka „Estonia“ teatri- ja kontsert-hoone ehitatud rahvalt annetuste ja väikeste osatähtede näol kogutud summadest, mille kogumisel tulid pealegi võita vene isevalitsuse surve all takistused.

Nagu oli alanud Tartu „Vanemuise“ teatril uues hoones pöördeline tõus lavakunstilises töös, nii oli see tunduvalt märgatav ka „Estonia“ uues teatrimajas jätkuvas töös juba tegevuse teisel aastal. Kuid enne kui see töö oleks jõudnud õitsele, purustas kõik lootused maailmasõja algus. Sõda ei eemaldanud üksi rea paremaid näitlejaid lavatööst, vaid riisus järelejänuiltki väljavaated töö vähegi loomulikkudeks jätkamise võimalusteks, tuues meie teatrite lavadelegi sama rõhuva meeoleolu, mis oli vallutanud ka kogu meie vaimuelu.

Teater pääsis küll esimesena sõja rõhuvast meeolust, kuna elav osavõtt kunstiliselt endistest madalamalgi seisvatest lavastustest oli suurem kui ennesõjaaegne, ja see lõi vahel mulje, nagu oleks sama menu saanud lavastusi nende kunstiliseski küljes, mis oli aga tõeliselt petteline.

Teater „Estonia“ nimi käesoleval sajandil on olnud, maha arvatud lühemad vaheajad, sees Paul Pinna ja varakult surnud Theodor Altermanni nimedega. Mõlemad on suureandelised näitlejad ja esimene eriti mitmekülgne oma lavaloomingus, milles siiski koomiline külg tõuseb mõjukalt ülekaalu. Kui Paul Pinna lavakujude psühholoogiline külg

ei anna igakord tunnistust oma osadesse süvenemisest, vaid kohati on jätnud soovida, siis oli Altermann maailmasõja algaastail just oma loomingusse süvenemas ja suri teostuste õilsama ajajärgu eel, olles väljendanud oma Hamletiga kunstilist küpsust lavaloomingus.

„Vanemuise“ teatris algas Menningu lahkumisega kunstilise kriisiga ühtlasi lagunemine näitlejaskonnas. Osa neist lahkus rühmana ja kolis Tallinna, et asutada seal uus teater, milleks pakkusid üsna soodsaid väljavaateid need majanduslikud lahedused, mis oli kaasa toonud maailmasõda ja mis selle ja Eesti vabadussõja järelgi kestsid veel mõnda aega. „Vanemuisest“ lahkunud näitlejate asutatud „Draamateatri“ -nimeline teater püsis aastat viis ja varises siis kokku majanduslikkudes raskustes. Uue teatri kandvaimaks jõuks oli Liina Reiman, näitlejanna, kes oli saanud Karl Menningu juhatusel hea kooli ja arenes meie lavadel asendamatuks muutunud tragöödlannaks, tema õilsamad osad: „Messina pruudis“, „Maria Stuartis“ ja „Püha Johanna“ ja tema hääle musikaalsus ning võrratu rikkus hääle-skaala ulatuses ei ole tähelepanu äratanud neis ja teisteski klassikalistes osades mitte üksi meil, vaid ka Soomes. Kui „Draamateatrisse“ tuli ka Paul Pinna ja Venest naasnud näitejuht Paul Sepp, tõusis see teater oma töö lavaloomingus, mis püрдus üksi draamaga, lühemaks ajaks kõrgemale „Estonia“ teatrist, milline teater, pidades kinni vanadest traditsioonidest, on draama kõrval sageli esikoha jätnud operetile.

Meie parim näitlejanna on Erna Villmer. Tulles Moskva Kunstiteatri stuudiost oli ta omal ajal esimene, kes tõi haritud inimesena uusi ja värskeid voole „Estonia“ tol ajal veidi liiga kergesse žanrisse, kuid temagi ei suutnud kahjuks tuua oma lavatöö alul, — töötab „Estonias“ 1910. a. — tunduvat ilmemuutust kogu teatri üldsuunda.

„Estonias“ polnud mäng küll kunagi kindlastiilne, kuid lavalist realismi võiks siiski üldiselt mõõduandvana suunana nimetada nii „Estonias“ kui „Vanemuiseski“. Need olid aga Moskva Kunstiteatri romantiliste püüete kerge vastukajastus, mis andis jume Erna Villmeri lavaloomingule oma tegevuse esimese kümne aasta kestes. See romantiline suund aga ei leidnud õiget kasutamist meie lavadel, kuni tõi maailmasõja likvidatsioon enesega kaasa teatud katsetamise tungi, ja siis jõudiski veidi enne ekspressionismi meie lavadele lühem romantika laine, mille lavastuslikest tippsaavutistest olgu nimetatud „Peléas ja Mélisande“ Erna Villmeriga peaosas

ja ühtlasi lavastajana. See oli oma romantiliselt hingestatud mängult, meeoludelt ja teostuse ühtluselt uhkemat ja kaunimat, mis uusromantism on suutnud pakkuda meie lavadelt. Ühtlasi löi selles õitsele Erna Villmeri peen, nüanssideküllane ja õrn-tundeline mäng, mis on selle näitlejanna peamised väärikad omadused.

Järelsõja-aegseist näitlejaist oleks nimetada „Estonia“ teatri noorema järelkasvuna Ants Lauter, kes on annud mõnedki õnnestunud lavakujud ja tõusnud lavastajana esikohale. Järelsõja-aegseina tuleb võtta osalt ka neid näitlejaid, kes on küll pärit Karl Menningu juhitud „Vanemuisest“, kuid kelle lavalooming ulatus alles hulk aastaid pärast Menningu lahkumist teatrijuhi kohalt kunstilise õitsenguni, nagu peale juba nimetatud Liina Reimani ürgjõuline Eduard Türk, esimese kaaslane „Draamateatrist“ ja praegu Tartu „Vanemuise“ kandvaim lavajõud; siis veel Elly Pöder-Roht opereti alal; „Estonias“ aga peenes koomikas võrratu Hugo Laur.

Lühikeseks ajaks vallutab ekspressionism Eesti suuremad teatrid, kuigi selle propagandijana esines noorte katselava „Hommik-teater“ oma andeka, kuid kahjuks vara surnud algataja A. Bachmanni juhatusel, kuid lavaline ekspressionism osutus õnneks ainult möödaminevaks nähiseks ja kadus ka „Estonia“ lavalt, kus seda püüdis sisse juhatada tollaegne noor dramaturg H. Kompus, kes hiljem „Estonia“ direktorina pöördus tagasi lavalisse realismi, pärast katsetusi romantika ja ekspressionismiga. Sealt on tehtud vaid üksikuid ekskursioone commedia dell'arte laadilistesse tagasihoidlikesse katsetusisse „Estonia“ laval.

Karl Jungholzil aga on „Estonia“ kauaaegse direktorina suured teened selle lava tehnilise külje arendamises.

Eesti riikluse möödunud kümne aasta kestes on arenenud ooper ja tärpanud ballett, mis mõlemad asuvad Tallinna „Estonia“ teatris kõige ligemas naabruses draama ja operetiga kui juba ammu harrastatud aladega. Ooperi alal oli küll üksikuid katsetusi enne meie iseseisvust, nii võõraste tunnustatud ooperite lavastuste kui ka oma rahvuslike ooperite argade esikteoste esitamise näol, kuid ballett on meie teatrite laval värskelt võrsunud möödunud kümne aasta kestes, moodustades meie lavakunstide noorema haru. Moodne plastika oli saanud meile esimesena ja selle parimaks esindajannaks on Ella Ilbak, kes pole jäänud püsima oma kodumaa lavade kitsusse, vaid on suutnud

leida vaikes liikumises kunstilist menu, saavutades oma kehalisele plastikale tunnustust mitte üksi meie lähemate naabrite juures, vaid ka kaugemas välis-maailmas: Skandinaavia mail, Ungaris ja mujal.

Lavaplastikat on Eestis jatkanud Rahel Olbrei „Estonias“ ja Gerd Negro oma erastuudioga.

Veidi hiljem toovad vene emigrandid Eesti vene klassikalise balleti õilsad traditsioonid ja panevad balleti pedagoogidena töötades aluse Eesti klassikalisele balletile, mille andekamad õpilased olid traagiliselt surma saanud suuri lootusi äratanud Emmi Holts ja meie lavalt loodetavasti ainult ajutiselt lahkunud Lilian Loring, kelle kõrval meestantsijaist oleks nimetada vaid Robert Rood.

Ooper on „Estonia“ laval välja kasvanud teatud määral operetist, millele langeb mingi ettevalmistav osa esimese arengus. Meie paremad ooperilauljannad, nagu Olga Mikk-Krull ja Helmi Einer, on tulnud „Estonia“ operetist ja alles noorem põlv, nagu Karl Ots, Aleksander Arder ja teised, pole sellest koolist läbi käinud, kuid meie parim bass Bernhard Hansen, kes töötas hooaja Stokholmi kuninglikus ooperis, on ka oma nooruses kaasa teinud „Estonia“ opereti lavastustes.

Menningu lahkumisega „Vanemuise“ teatrijuhi kohalt langes „Estoniale“ Karl Jung-holzi juhatusel ülesanne üksipäini viia edasi meie teatri arengut, kuna teine suurim ja kunstiliselt arvesse tulev teater, „Vanemuine“, püsis mitme aasta kestes mingis varjusurmas, millest ärkas alles siis, kui selle teatri juhiks tuli nooruse energias lootusi paisutav V. Mettus, viies teatri paari-kolme aasta kestes välja endisest ummikust, kuid hiljem näikse sellele olevat tulnud, loodetavasti ajutine, väsimus ja seisak, nagu on haaranud meie mõlemat suuremat teatrit olevikus vaimne kriis, milliseid mõõna-aegu tunneb iga teisegi rahva teater aegajalt.

Eesti teatrid on kasutanud oma repertuaaris kogu maailma klassikalist kirjandust, mõistes sõnade „klassikaline kirjandus“ tähendust kõige ulatuslikumalt, alates Sophoklesest Shakespeare'i, Schilleri, Ibseni, Hauptmanni, Tolstoi kaudu kuni oleviku suurte lavakunsti-keskkohtade, Berliini, Pariisi ja Viini, tänapäeva löökteoste lavastusteni, unustamata sealjuures oma lähemate ja kaugemate hõimlaste, soomlaste ja ungarlaste, ning naabrite lätlaste ja venelaste uue-aegseid paremaid lavateoseid. Kuigi see näitekirjanduse areng, mis sai kutseliste teatrite tegevuse algusega nii väärika tõusu A. Kitzbergi „Tuulte pöörises“ ja „Libahundis“ ja kandis vilja hiljem Eduard Vilde, A. H. Tammsaare, O. Lutsu ja H. Raudsepa dramaatilistes teostes, andis päris suure algupäraste repertuaari, kasutavad siiski Eesti lavad olevikus veel peaasjalikult võõraste rahvaste näitekirjanduslikke tõlgeteoseid. Aastaastaga aga langeb tõlgete protsent ja nende asemele astuvad algupärase Eesti näitekirjanduse tooted.

Kultuuriliselt ulatuslikkude ülesannete teostamisele on asunud Eestis alles algava ettevõtte Töölisteater, millel on harud peaaegu kõigis suuremais provintsi linnades, nagu teotsevad Eesti väiksemates linnades veel vähemalt üks pool-kutseline-pool-asjaarmastajate teater, asudes sageli oma väärikais hooneis, nagu näiteks Pärnus, Narvas ja Viljandis.

Kuigi Eesti ei tunne riiklikke ja omavalitsuse teatreid, vaid kõik meie teatrid kuuluvad nimeliselt teatrihuvilastest kokkuastunud ühingutele, eraseltsidele, saavad kõik silmapaistvamad teatrid iga-aastast kindlat rahalist toetust linnade omavalitsustelt, kultuurkapitalilt ja riigiltki eelarve korras. Suurima ja esindusliku „Estonia“ teatri juures ulatuvad need toetused üle 100.000 Eesti krooni aastas, olles mõnel aastal suuremadki kui teatri oma sissetulek.

Bernhard Linde.

Kirjanduse arvustusi.

Johannes Barbarus: Maailm on lahti!

VII kogu värse 1927—1930. 122 lhk. Hind 3 kr. 75 s.

Selle värsikoguga jätkab Barbarus oma „Geomeetrilise inimese“ ja „Multiplitseerit inimese“ traditsioone. Uut ei ütle see kogu sisuliselt eelmistega võrreldes palju, kui arvata maha mõni uudne vormiknihv, nagu hai kai'd jne. Olgugi see kogu väliselt kui uuditseda tahtev, on selles siiski päris õnnestunud luuletusi, kuigi need kahjuks ähvardavad kaduda autori vigurdamiskire taha. Uudsejanulisele võib aga säärane luule küllaltki pakkuda omamoodset nautlemismõnu.

Alb. K.

Kinnisilmi. Eevi Rannuse jutustus.

Kirjastusühing „Agu“ Tartus, 1929. 171 lhk. Hind 1 kroon 50 senti.

„Kinnisilmi“ on jutustus äsja ellu astunud tütarlapsest Dagmarist, kes loob alles esimesi armusuhteid meestega ja satub libedale. Dagmar ei lepi ainult ühe peigmehega, tal peab olema neid mitu, mida rohkem mehi ta sunnib endasse armuma, seda õnnelikumana tunneb ta end. Lõpuks aga Dagmar jääb hoopis kuivale oma poligaamiliste kalduvustega ja see saab talle eluteel esimeseks kibedaks õppetunniks. Sellest ainest oleks võidud teha päris kenake psükoloogiline armastusnovell, kuid kahjuks ei piisa seks autori võimed. Ta võtab kõike liig pealiskaudselt ja följetonistlikult. Teos on küll loetav, kuid hingeeluliselt hõredavõitu.

Alb. K.

K. Ehrmann: Sõdurite elu.

K.-ü. „Tähe“ trükk, Võrus, 1930. a. 256 lhk. Hind 250 senti.

See on lugu ühest üliõpilasest korporandist, kes läheb vabariigi kaitseväkke teenima oma aega. Teoses jutustatakse selle „peenema“ ja lodevama eluga harjunud noormehe piinu ja vaeva kasarmu ja õppevälja valju distsipliini all, kuid väga algeliselt ja saamatult. Autor püüab eriti ropendustega opereerida, mida ta on kogunud sõdurishargoonist. Ta on tahtnud veel kord üleropendada kõike seda, mis meil seniseis teoseis on jätud veel esile toomata. Muidugi, kasarm ja õppeväli pole mingi lastetuba, kus sõnu valitakse hoolikalt, kuid kasarmuelus on ka peale ropenduste veel muudki. Aga seda muud Ehrmann ei ole osanud veel näha, väljatoomisest muidugi kõnelemata.

Oma „Sõdurite eluga“ Ehrmann on näh-

tavasti pretendeerinud eesti rahuaegsele „Sõdur Shvejki“le“. Kui Hasheki „Shvejki“ aga vaatamata oma röövedustele jääb loetavaks ja huvitavaks teoseks, ei saa seda „Sõdurite elu“ kohta kaugeltki öelda. Kunstiväärtusliku kirjandusega on sel raamatul vähe tegemist.

Alb. K.

Juljusz Kaden-Bandrovski: Viimne nimepäev ja Poliitika.

Kaks novelli. Autori loal poola keelest tõlkinud Bernhard Linde. Kirjastus „Varak“ Tallinnas 1930. 118 lhk. Hind?

Need kaks novelli on õieti alles esimeseks tutvustuseks poola tänapäeva ühe nimekama kirjaniku toodangust. Oma ainelt ja ilmelt need kaks novelli sobivad hästi ühiste kaante vahele. See sobivus on nii aines kui autori lüüriilises põhitoonis, mis ilmestab ja elustab ta kärsitult proosat. See Kaden-Bandrovski kärsitus ja ekspansiivsus näib olevat juba puht tõuliselt hoopis midagi muud kui oleme harjunud nägema oma põhjamaises kaineoimses proosas.

On iseloomuliselt sellele vastav ka Kaden-Bandrovski käsitluslaad. Sellel ei ole aega selguda, kristalliseeruda, see ruttab edasi siseimist tungist aetuna, peatumata vaatlemiseks ja analüüsimiseks. Tormab momendist teise ja põimub siksakiliseks nagu väänkasv. Põhiline on siin meeoleolu, millele rajaneb kõik.

Eriti õnnestunuks võib pidada viimast novelli „Poliitika“. Niiivsete laste silmade kaudu on siin näidatud ühiskondlikku heitlust ja seda meisterliku lühiduse ja olulisusega. Lapsedki isekeskis moodustavad vanade eeskujul kaks verivaenulist leeri ja sööstuvad teineteisega võitlusse, kui väljas parajasti sõdurid on heitluses rahutu massiga. Autor ei agiteeri, kuid me ometi aimame ta sümpaatiad.

Alb. K.

Elisabeth Eastlake: Liivimaa jutud.

Inglise keelest tõlkinud Bernhard Linde. Kirjastus „Varak“, Tallinnas 1930 aastal. 215 lhk. Hind?

Selle raamatuga on avastatud üks meie seni tundmatuist soojest sõbrust. Lady Eastlake erapooletu inglannana on näinud Eestimaal mõndki, mille ta puhtast humaansusest on pidanud võtma eitava, hukkamõistva arvustuse alla. Ta on asunud vaatlema ilma panetanud eelarvamisteta eestlasist koosnevat orjarahvast ning leidnud, et need ei eraldu milleski kõigist muist, ainult nende isandad on surunud nad halastamatult looma seisus-

korda. Balti saksluse kohta jõuab lady Eastlake aga hoopis eitavale otsusele. Ta ei pea neid vääreks olla ühe rahva isandad, nad ei ole valitsejad, vaid rõhujad. Ta nimetab neid otse metslasiks. Eriti hinnatav on ses kogus pikem jutustus „Opman.“ See on ilus lugu meie rõhutatud rahva kurvast minevikust, mil inimesed, orjates võõrast ja ülbet isandat, pidid surema nälga. Lady Eastlake'i poolt kujutatud tüübid meie orjarahvast on usutatavad ja saanud ülisooja sümpaatia osalisteks. See raamat on väärt, et sellega tutvuneksid kõik. Alb. K.

Emile Zola: Söekaevurid.

Tõlkinud J. Semper. Eesti Kirjanduse Selti kirjastus. 528 lhk. Hind 5 krooni.

„Söekaevurid“ on süngel elupilt sõetöölise elust kuski Põhja-Prantsusmaal, Belgia piiri läheduses. Kuni üksikasiadeni püütakse siin valgustada kõike, mis pakub elu, mis võib juhtuda nende viletsusse ja näljahädasse tõugatud tööliste igapäevases elus. Romaan on äärmiselt tegevusrikas, rõvetsev, mahlakas ja tahab olla „tõetruu.“ Zola jämedajooneline stiil on siin kõigiti ainekohane. On tarvitatud ainult tugevaid värve ja karjuvaid toone, peenemad hingeliigutused ja õrnemad meeleolud on surutud tahaplaanile, inimestes on nähtud poolloomi, kes teotsevad ainult kõige madalamate instinktide järele. Zola jöhkral kunstil on olnud suur tõukejõud, mis pole haihtunud veel tänapäevanigi (selle tunnuseks on meie kirjanduses August Jakobsoni romaan „Vaestepatuste alev“). Vaatamata oma äärmisele naturalismile ja jämedajoonelisusele on „Söekaevurid“ põnev ja kaasahaarav romaan ning võib pakkuda naudingut nii lihtsale kui ka haritud lugejaskonnale. Alb. K.

Honoré de Balzac: Eugénie Grandet.

Prantsuse keelest tõlkinud Arma ja Bernhard Linde. „Noor-Eesti“ kirjastus Tartus. Hind 2 kr. 75 s.

Honoré de Balzac'ki loetakse IX sajandi suurimate romanistide kilda. Ta seisab prantslastel samal aukohal, mil inglastel Dickens. Ja seda seepärast, et nad on loonud oma teostega maailmad, mis on meile küll sama reaalsed kui maailm ise. „Eugénie Grandet“ kuulub Balzaci parimate ja küpsemate teoste hulka. Balzac on eriti tugev inimese kujutaja, tüüpide looja. Siin on isa Grandet, selle romaani kandvaim tüüp, kes kõikide abinõudega ajab endale kokku vara, kelle rikkushimul ei ole piire. Eugénie Grandet aga on toodud ideaalkujuna oma isale kontrastiks. Mis meid peale kõige muu veel

haarab ses romaanis, nagu kõigi muudegi Balzaci teoste juures — see on selle teose kõrgepinge, mille taga tundub otsegu vulkaanilist ürgjõudu. Suurest sisejõust aga tunnemegi suuri kirjanikke. Alb. K.

Anatole France: Thais.

Prantsuse keelest tõlkinud M. Sillaots. K.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. 256 lhk. Hind 1 kroon.

See teos on jutustatud Anatole France'ile omase selge ja kujuka stiiliga. Lopsakama stiili harrastajaile see tundub kohati küll kuuivavõitu ja raamatuline, kuid oma laadis on see täiuslik ja äärmiselt kultiveeritud. „Thaisi“ kannab usuvastasuse idee. Vagadus viiakse siin absurdini, naeruväärsuseni. France'i mõtte- ja paradokside küllus ehib selle raamatu iga üksikut lehekülge. Iga iroonilisse valgusesse seatud aforismi taga võime aimata rohkem kui seal öeldud. Iga tõde saab kahepoolse valgustuse. Seepärast — ärgem uskugem mingisuguseid tõdesid, nähkem neist kaugemale, kahelgem suurimaski tões. Peene ja vaimurikka stiili harrastajaile on „Thais“ maiuspalaks. Alb. K.

August Mälk: Läbi öö.

Romaan. 402 lhk. Hind 4 kr. 50 senti. „Tapper“ 1929. Fanaatilise armastuse ja üleloomuliku kättemaksu- ja enese maksmapaneku kire romaan, milles sündmus järgneb sündmusele, dramaatiline pinevus pidutseb leheküljelt leheküljele. Leidlik ülesehitus, rida huvitavaid inimtüüpe, seikluste rohkus ja suur põnevus on ses raamatus suurepäraseks mõjulepääsu eelduseks, mille tõttu see võib kujuneda vähenõudlikele lugejaile lemmikromaaniks. Vaatamata autori andekale kirjeldusvõimele ei ulatu teos kirjanduslikult väärtuselt kahjuks üle keskpärasuse. Sündmuste rohkus ja kuhjatud erakordlikkus hävitab realistliku usutavuse, psükoloogilisele tööle ja järjekindlusele kirjanik oma pineva seikluskire kujundamises pole omistanud vajalikel määral tähelepanu, mille tagajärjel mõni seik sünniks rohkem kriminaalromaaniga raamisesse kui sellesse raamatusse. Alul ja lõpu pool segab liigne romantika ja kulunud ning sentimentaalne müstika. Käsitlusel kaasakiskuv ja hoogus, põhitöönil südamlilik teos. Önnestunud kinoromaan. Teos, mida esimesena eesti kirjandusest võiks filmida suure eduga. Al. An.

F. Tuglas: Teekond Põhja-Afrika.

Reisikirjeldus. „Noor-Eesti“, 1930. 465 lhk. Hind 9 kr. 25 s. Kolmes osas.

Oma uues suures reisikirjelduses avastab Tuglas meie lugejaile eksootilise Põhja-Aafrika huvitavaimad maa-alad ja eluavaldused, kirjeldades neid kauaks meele jääva meisterlikkusega. Raamat on kirjutatud Tuglasele omase põhjalikkuse, objektiivsuse ja kohati otse maalilise nägemuslikkusega. Üldiselt see korralik töö võiks olla eeskujuks nii sõnastuselt, ainekäsituselt kui ka huvitavuselt mitmele meie romaanikirjanikule. Kahjuks teos on koormatud liialgi määral ajalooliste, geograafiliste ja poliitiliste andmetega, mille rohkus on teose suurimaks puuduseks, muutes kuivemaks ja igavamaks mõnegi huvitava peatüki. Vaatamata sellele puudusele teos ometi on suuresti huvitav nii vähenõudlikule kui ka kirjanduslikult arenenud lugejale. Väärtuselt meie reisikirjeldustest ületab selle vast ainult sama autori „Teekond Hiipaanias“.

Al. An.

F. Gladkov: Tsement.

Romaan. Tõlk. O. Rand. 352 lhk. Kr. 4.— „Oma“ Pärnus, 1930. — Jõuline ja halastamatult otsekohene teos, milles kujutatakse masendavates värvides elu Nõukogude Venemaal, kus uues ühiskondlikus korras on valitsemas endine korralagedus, lohakas ja hoolimatus, ühenduses võimumeeste omakasupüüdlikkuse, karjerismi ja vägivallega, mille vastu on käimas peagu igal pool aatelisemate ja ausaemselmate meeleheitlik võitlus. Rohke arv elulisi ja kauaks meele jäävaid tüüpe, haruldaselt jõuline käsitus, uusrealistlik värvikus ja võimas kompositsioon tõstavad selle teose tähelepandavamate hulka maailmakirjanduses, millist arvamist tõendab oma poolt see asjalu, et romaan lühikese aja jooksul on tõlgitud kõigisse tähtsamatesse Euroopa keeltesse.

Al. An.

J. Schütz: Rahutus.

Luuletised. 98 lhk. Kr. 2.80. Eesti Kirjanikkude Liit, 1929. — Jõulisest, rahutust ja optimistlikust elutundest on kantud Schützi artistlikud luuletised, mille südamlikus ja elevas põhitoonis on suurimaks väärkõlaks pinnaline elusuhtumine ja sagedane shongleeriv poos. Nimetatud puudustest on õnneks vabad Schützi parimad luuletused ses kogus (Leib, rist, inimen, Tagasipöörang). Mõjuv, südamlik ja tunneterohke raamat, milles enamus luuletusi kuulub Schützi parimate saavutuste hulka.

Al. An.

J. Kärner: Tormilüüra.

Luuletised. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus. 80 lhk. Kr. 2.25.— Luulevormilt korralik, kuid sisult ja meeleolult sama autori en-

disi luuletuskogusid kordav ja jäljendav raamat. Üksikud luuletised ses kogus ulatuvad üle keskpärasuse, kuid needki on tunduvalt nõrgemad Kärneri seniste luulesaavutuste keskmisest tasapinnast. Põhitoonilt raskemeelne ja pessimistlik raamat, milles rohkesti eneseimeetlust ja põhjendamata vimma ning sallimatust kaasinimeste vastu. Ei rikasta millegagi ei Kärneri senist väärtuslikku toodangut ega meie kirjandust üldse.

„Ennäe inimest!“ Mait Metsanurga romaan.

„Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus. 332 lhk. Hind 4 krooni.

See on romaan eesti ennesõjaaegsest äri-mehest Martensist ja selle õnnetust abielust naiskirjanik Rodaga. Martens, kuigi põhjalt rikas, ei ole tüübiline ärimees, vaid peenema hingega inimene, kes kapitali kogumises näeb ainult abinõu kord õilsamat elu hakata elama. Ta on saamatu isik, kuid et ta sellegipärast kerkib suureks äriliseks tuusaks — on selle romaani suurim dissonants. Ehedalt on aga nähtud Martensi kui abielumehe armukadeduspiinad, kui ta naine Roda murrab truudust kirjanik Sanglepaga. See kõigiti parandatud ja kohendatud romaan ei küüni küll sama autori hilisemate teoste kõrguseni, kuid viimasel kohal ei seisa ta kaugelki Metsanurga kui ühe meie tänapäeval tähtsaima kirjaniku toodangus.

Alb. K.

J. V. Lehtonen: Victor Hugo.

Tõlkinud Friedebert Tuglas. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1929. 135 lhk. Hind 1 kr. 75 s.

Selle monograafiaga on avanud Eesti Kirjanduse Selts „eluloolise seeria“. Kahtlemata on säärase seeria järele tarvidus ja on ka kohane, et üheks esimeseks on valitud just Victor Hugo, see prantsuse romantikute hiiglane. Tänapäeva lugejale võib Hugo elulugu olla mitmeski suhtes huvitavam ta romaanidest ja näidendeist. Igatahes võib Lehtonen'i teost lugeda kui kõige põnevamat romaani ja sealjuures on kogu aeg teadmine, et see on „tõesti sündinud lugu“. Hugo elulugu on võtmeks ta teoseile, liiategi tänapäeval, mil neid ei saa maitsta enam otseselt, vaid kujutelles tagasi toleaeegsesse eluolusse ja kunstinõudeisse.

Alb. K.

Elisabeth Aspe elu ja looming.

Biograafilis-kriitiline essee. Kirjutanud Arno Raag. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus. 76 lhk. Hind 1 kroon.

See on esimene ja põhjalikum ülevaade meie järelromantiku Elisabeth Aspe elust ja

loomingust. „Tema elukäik on aga tükike iselaadset, küllalt ehk omapärastki Eesti perekonna ajalugu“, sõnab autor oma essee eelmärkuses. Ja näibki, et ses teoses on rõhutatud Aspe eraelu rohkem kui ruumi antud ta üksikute teoste analüüsile. See on muidugi tarviline ja parasägne, sest hiljemini sest vaibuks paljugi unustushõlma. Raagi kogutud andmeil saame Aspe elukäigust kõigiti selge ja kaunis üksikasjalise pildi. Peab ütleva, et autor on sooritanud oma ülesande asjalikult ja rahuldavalt.

Alb. K.

Õnne põrgu ehk kannatuste paradüüs.

Aksel Karheidingi satüüriline komöödia 3 vaatuses. Eesti Haridusliidu kirjastus, Tallinn, 1929, 53 lhk. Hind 1 kr. Eesti Haridusliidu näidendite võistlusel auhinnatud näidend.

Et meil nälg on satüürilise komöödia järgi — seda peaks fõestama juba ainuüksi Raudsepa „Mikumärdi“ suur menu nii laval kui kirjandusturulgi. Vähemal määral suudab ehk rahuldada sama kirge ka Karheidingi „Õnne põrgu“. Iseenesest ei ole see teos halb, kuid ka mitte eriti hea. Selles on salgamatult hoogu ja närvi näha meie tänapäevast sihitut ja naudiskella püüdvat elu kõvera vaatenurga all. Lavateosena võib see vast küllaltki täita meie teatrite repertuaari kergemat osa.

Alb. K.

H. Raudsepp: Mait Metsanurk.

Ühe vaimsuse kroonika. 472 lhk. Kr. 6.25. „Noor-Eesti“ 1929. — Esimene põhjalik arvustuslik teos M. Metsanurga ulatusliku ja väärtusliku loomingu üle. Kirjutatud suure vaimukusega, üllatava analüüsivõimega ja sädelyva teravmeelsusega. Huvitavuselt see on otsegu suur romaan, mis oma laialdase ajajärgu kujutamise annab haarava läbilõike kogu meie kirjanduslikust elust viimase 30 a. jooksul.

Autori kohatiste subjektiivsete hinnangute tõttu teoses on rida puudusi, millest tähelepanavamaks üldine keskendamatus ja sagedane teemist kõrvalekalduvus (muide põhjendatud ja huvitavaks) arveteõidamiseks kaasaegsetega. Kuigi teos ei pretendeeri akademilise kriitika „eksimatule objektiivsusele“, see ometi annab Metsanurga kirjanduslikust isikust ja toodangust mõjuva ja ulatusliku ülevaate. Fr. Tuglase „Juhan Liivi“ kõrval see on tähelepanavam ja väärtuslikum teos meie hõredas arvustuslikus kirjanduses. Teos ei tohiks puududa ainsastki raamatukogust.

Al. An.

Richard Roht: Aeg. „Noor-Eesti“ kirjastus, Tartus. 334 lhk., hind 4 kr. Richard Roht viib meid oma uusimas romaanis vanade tuttavate juure, nagu kunstnik Dreverk ja teised, kuid valib oma teose peatgelaseks neiu, kes oleviku elus on küllalt paindlik ja oskuslik rikka ärimehe koorimises ja selliselt omandatud rahaga tahab siis osta enesele meheks kunstniku ja seega ausa ühiskondliku seisukoha. Pettub aga peagi selles kõiges ja seisab jälle elu uue käänuees. Kui Lutsu „Pankrott“ näitab meile, kuidas rikka ärimehe pankrott tekib naise kaudu, siis on Rohu teos selle vajaliseks täienduseks, kujutades, kuidas naised rikkaid mehi koorides teevad karjääri. Rohtki on seda jutustanud temale omase kerguse ja kohati suure pealiskaudsusega, mis osalt muudab teose kunstilise väärtuse küsitavaks, kuid siiski on see mõnuga loetav raamat lugejale, kelle nõuded pole just väga suured.

B. L.

Peet Vallak: Relvad vastamisi. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus, Tartus. 165 lhk., 3 kr. Vallak valib oma sündmustikuks alati erakorralisemad juhtumid ja asetab oma tegelased peaaegu alati veidi otsitud iseäralikkudesse olukordadesse. Käesolevas novellikogus on võetud lähtekohaks vaen, kuna kohtame siin risti olevate relvadega kahe sugupoole esindajaid, aga ka mehi võitluses üksteisega. Kuid üldiselt peab tunnustama, et see kogu on läinud-aastasest novellitoodangust paremaid, mis oma väärtusega ületab tunduvalt teistelt kirjanikelt 1929. a. ilmunud lühemad jutustused.

Emile Verhaeren: Valik luuletusi. Tõlkinud Johannes Semper. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 196 lhk., hind 3 kr. 50 s. Semper on varustanud oma tõlgete kogu pikema eessõnaga, milles antakse ülevaatlik hinnang esitatud luuletaja loominguist. Verhaeren on kuulunud ammuigi Semperi lemmikluuletajate hulka, keda ta on tõlkinud aastate kestes. Need tõlked leiamegi nimetatud valikus kogutult. Koos saame ka võimaluse veenduda, et Verhaereni luule on leidnud Semperis sugulashingelise tõlkija, kes on meile edasi annud Belgia suurima luuletaja laulud kohati otse meisterlikult.

B. L.

Jack London. Martin Eden. Tõlkinud M. Reiman. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 445 lhk. — See on autobiograafiline teos ja sisult tihedamaid Jack Londoni too-

dangus. Autorile omases lihtsas, selges ja värskest hingavas stiilis antakse edasi noormehe vaimu ärkamine, arenemine, mee- leheitlik võitlus eluga kuni surmani. See on hümn energilisele vaimule, kes pingutades tõuseb alt üles, raamat terve hinge siseheit- lustest, kelle elu lõpuks siiski muudab lohu- tamatuks pessimistiks.

„Martin Eden“ on parimaid isikuromaane maailmakirjanduses, kuna autori käsitus on kaugel igasugusest kunstlikkusest ja keer- likkusest. Jõud ja värskus vormis samuti kui sisuski. Ilmar Reiman.

A. Tammann. Vidriku parun.

Romaan. Noor-Eesti kirjastus Tartus. 160 lhk. — Vidriku paruni peategelane on sugu- lane Mogri Märdiga. Ta on kangekaelne ja vihane mees, kes tööga, sitkusega ja kange- kaelsusega kisub enese üles — „paruniks“. Pinev peategelase saatuse käsitus laskub lodevaks alles lõpus, kui viimane on saavu- tanud juba oma eesmärgi. Küla miljöö, ta- luinimeste hingeelu, nende perekondlikud vahekorrad on saanud uudse käsitluse, mis kindlasti mõjub lugejasse värskendavalt. Ju- tustuse viis on maamehelikult lihtne, tüse, la- dus ja mõnus. Erilist tähelepanu teenib teos elumeelse, võitlust ihkava vaimuga, kuna tüü- danud on juba lugeja toonane ja tänane pes- simismiga imbutatud proosa. Ilmar Reiman

K. A. Hindrey. Minu elukroonika.

III osa. „Looduse“ kirjastus. 256 lhk., hind 5 kr. — Hindrey elukroonika on kolmas anne juba oleviku elule ligemale jõudnuna huvita- vam kui kaks eelmist. Kõnealust annet võiks nimetada inimese pihitimuseks, kes tahtis olla iga hinna eest — üliõpilane-korporant, kes keerleb korporatsioonide ümber. Hindreyile jääbnägematuks paljugi sellise suuruse kõrväl, nagu on seda tema oma — isik. Viimane on talle nii piiramiidiliselt hiiglamööduline, et ta ise ja tema auväarsus kaob selle monu- mentaalsusse. Aga kes oskab näha ja nau- dida sääraсте kirjelduste muhelevat mõnu, sellele on Hindrey „Elukroonika“ — lõbus raamat.

Aino Kallas. Hundimõrsja. Üks jutt Hiiumaalt. Tõlkinud Friedebert Tuglas. Noor- Eesti Kirjastus. 80 lhk., hind 1 kr. 20 senti. — Vanade kroonikate stiilis, nagu on Aino Kallas juba varem avaldanud „Barbara von Tisenhuseni“ ja „Reigi õpetaja“, on kirjutat- tud ka käesolev libahundilugu. Kui eelmis- tes see kirjelduslaad tundus veel värskena ja haaras lugejat, siis on kõnealuses teoses paljugi maneerina mõjuv, mis ei lase nõud- likumat lugejat suhtuda enam nii otseselt. Kuid kes ei kohku tagasi mõtteliselt ja kui-

vana tunduva ilukirjandusliku teose lugemi- sest, see leiab Aino Kallase intellektuaalsest kujutluslaadist mõndki, mis talle varem ilmu- nud kahe eelpool nimetatud novelli lugemi- sel tähelepanemata on jäänud, ja naudib seda.

Mats Mõtslane. Külaotsa Hannes.

Jutustus. Noor-Eesti kirjastus. 286 lhk., hind 3 kr. 75 senti. — Mats Mõtslase vii- mase aja toodang on piirdunud peaaesjalikult maaelu kujutavate tendentslike romaani- dega. Nendes on autor püüdnud anda õpe- tusi põllumajanduslikes küsimusis. Sama suunda näeme ka käesolevas jutustuses, kuid selles on tendents siiski paremini peidetud ja kirjanduslikult maskeeritud kui eelmistes. Kuid autor on ühtlasi toonud uue elemendi oma teosesse: kriminaalromaanide põnevusega kinnikatmise neil juhtudel, mis ei anna psüh- holoogiliselt igakord hästi end siduda. Nii leiame meie kohe „Külaotsa Hannese“ al- guses noormehe saladusliku kadumise loo, mis selgub alles romaani lõpul. Kuigi pole „Külaotsa Hannes“ kunstiväärtuslik, on ta siiski loetav raamat.

Vladyslav St. Reymont. Talupojad.

Esimene köide: Sügis. Poola keelest tõlkinud A. Roose. Noor-Eesti kirjastus, Tartus. 316 lhk., hind 3 kr. 80 s. — See suurteos, mis on kroonitud Nobeli auhinnaga, on meie tõlkekirjanduses jäänud kahjuks liiga varjju. Kuid oma kunstilise väärtuse poolest peaks see romaan seisma meie luge- jaskonnas auväärse kohal. Igaüks, kes tahab tundma õppida meile sümpatiseerivat poola rahvast, selle maa talupoegi, ei pääse mööda kõnealuse raamatu lugemisest. Teos ei tohiks puududa üheski raamatukogus. Roose tõlge on hea. Põnevusega loeb seda romaani nii liht- kui ka kirjanduslikult nõud- lik lugeja. B. L.

Marie Under. Õnnevarjutus. Kogu ballaade. Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus. 1929. a. Hind 3kr. 77 lhk. — Praegusel luule- vaeselajal puhkeb Marie Underi and „Õnnevar- jutuses“ omapärasel, kaunis säras. See ei ole isikuline lüürika, vaid jutustav luule. Põnev sündmustik, mida käsitletakse suursuguse lihtsusega, kisub kaasa ka proosalise inimese.

„Õnnevarjutuses“ on käsitletud uusi aineid, mis senini tundmatud Underi loomin- gus. See on tungimine eesti müüdi, muinas- jutu valda. Luuletaja on annud muinasjutule isikulise värvingu, surudes ta selgesse, klas- sikalisse vormi. Kunstiliselt väärtuslikumaid raamatuid möödunud hooajal. Ilmar Reiman.

Julius Oengo. Aegna. Poeme ja ballaade. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus. 1929. 64 lhk. — Julius Oengo on „Aegnas“ endiselt

jäänud mereranda. Mere rahutus, abitus, vägevus, tormid, rajud on Oengo miljöö, mida ta kirjeldab ilmekates piltides, tugevate, jõuliste, homeeriliste lausetega. Mere rahutusse on paigutatud tavaliselt inimene, kelle hing sarnaneb ta ümbrusele. Tema heitlusi eluga kujutab Oengo spontaanse jõuküllusega. Vanad legendid, muinasjutud on ses teoses saanud uue, isikupärase hingestuse.

Rohke murdesõnade tarvitamine ja paiguti taganemine viie meelega tajutavast maailmast abstraktsesse (mõttelisse) maailma on vast selle teose ebavoorus. Ilmar Reiman.

Eesti ja Rootsi. Estland och Sverige. Tallinn, 1929. a. 168 lhk., folio-kaustas, hind 8 kr. — Sisaldab kirjutisi 1929. a. riigivanemalt A. Reilt, Rootsi peaministrilt A. Lindmanilt, välisminister J. Lattikult, Rootsi välisministrilt E. Tryggerilt, Jaan Tõnissonilt, H. Kruusilt, J. Kõpult, J. Uluotsalt, H. Sepalt, O. Liivilt ja P. Johansenilt. Selle raamatu peatähtsus seisab eeskätt selles, et ta on meie Riigi trükikojas tehtuna vist Eesti kõige kallimalt maksma läinud raamatuks, mille kulud ulatuvad poole miljoni sendini, ja need kümme-kond iluväljaannet, mis kingiti Rootsi kuningale ja tema saatjaskonnale, on meie oludes esimeseks bibliofiilseks väljaandeks. Käesolev on rahvalik väljaanne, mis aga osutub veel küllalt luksuslikuks oma laitmatult trükitud piltidega, kuid joonististe algupära jätab paljugi soovida. Rootsiaegse eesti kirjanduse ülevaade pole küllalt tihendatud.

Eduard Riisman. Dollarite jahil. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus. 159 lhk., hind 3 kr. — See on kergel käel kirjutatud Ameerika elu kujutus ja ajakirjanduslik ainek ülelibisemine on jätnud selle raamatu vajaliselt tihendamata, mille tõttu teos mõjub äärmiselt hõredalt. Teos sisaldab Ameerikas tööd otsija igapäevaseid nähiseid, tööotsimise hädasid ja puuduse viletsusi, kuid kõneleb samal ajal ka töötamise kiirest tempost, mis saadakse vilumusega. Sellest ongi tingitud, et lugeja ees avaneb vaid äärmiselt piiratud külg Ameerika elust, aga sellel kitsal kirjelduse ribal liigub autor kohati vägagi meeoluliselt ja elavalt, mis on raamatus antud mõnede sõnapiltide suurimaks väärtuseks. Kergelt lugemist harrastaja leiab nimetatud raamatust mõnusat ajaviidet.

Aktsioon III. Aktsiooni kirjastus, Tallinnas, 128 lhk., hind 5 krooni. — See suurekaustaline koguteos sisaldab ilukirjanduslikku proosat, luuletusi ja dramaatilisi katkendeid: Johannes Ruven'ilt, Ida Meeritsalt, Aleksander Antson'ilt, Ain Rannaleet'ilt, August Jakobson'ilt, Valter Kaaver'ilt, Ju-

lius Oengo'lt, Karl Kailu'lt, Ralf Rondi'lt, August Mälk'ilt, Anita ja Ulrich Kullend'itelt ning Rudolf Sirge'lt. Kandvaim novell on August Jakobson'i „Üks paljuist“, mille lugemisel veendumine, et noor kirjanik suudab lühikeses novellis pakkuda märksa paremat proosat kui tema venitatud suurromaanides oleme seda nägema harjunud.

„Aktsioon“ on sellegi poolest silmapaistev, et see on esimene katse koondada kirjanduslikuks ühistööks kõrvuti Eestis asuvate kirjanikkudega ka neid, kes asuvad Nõukogude Venemaal, kellest tundub kaalukama loomingu olevat seni üksi Ain Rannaleet, vähemalt „Aktsiooni“ esinduses. See koguteos tahab olla meie pahempoolse kirjandusliku rühma häälekandjaks, kuid seal leidub ka oma lihtsaid kaaskäijaid, nagu on seda oma loomingu iseloomuga Mälk ja Oengo.

„Elu“ lugemisvara.

Ealt on „Elu“ lugemisvara praegu teotsevaist vanim katse lahendada odava raamatu probleemi meie kitsastes oludes.

„Elu“ väljaannete valiku asjus võiks ju mõnegi raamatu puhul asuda kahtlevale või koguni täiesti eitavale seisukohale, nagu on seda Edgar Wallace'i kriminaalromaanid ja H. Courths-Mahleri toodang. Kuid valikugi suhtes on „Elu“ näidanud oma viimastes numbrites rõõmustavat tasapinna tõusu: Victor Hugo, Artur Schnitzleri, Jack Londoni, Knut Hamsuni, Hermann Bangi, H. G. Wellsi, A. Strindbergi ja Hanns Heinz Ewers'i nimed tagavad, et teostel on kindel kirjanduslik väärtus. Ja kuna nimetatud autorite kõrval esineb veel rida teisigi kirjanikke, kelle toodangu suhtes ei saa asuda eitavale seisukohale, vaid peab neid tunnistama lihtsameelsemale lugejale täiesti sobivateks, siis võib üldiselt „Elu“ valikuga olla täiesti rahul.

Teise olulisema küsimusena tekib tõlgete väärtus, kuid siingi on tagamas sellised nimed, nagu A. H. Tammsaare oma, kes esineb Knut Hamsuni „Viktoria“ tõlkijana. Tõsi, teiste tõlkijate nimed, mis on neis tõlketeeses märgitud, ei ütle just palju meie tõlkekirjanduse arvustajale. Kuid nii palju kui saab otsustada võrdlemata üksikasjalikult tõlkeid originaaliga, peab tunnistama, et need tunduvad päris ladusatena ja on vabad suurematest pattudest Eesti keele vastu.

„Elu“ lugemisvarast oleksid eriti välja tõstetavad: Victor Hugo „Tapakirve aastal“, Maurus Jokai „Geniaale narr“, Knut Hamsuni „Viktoria“, Jack Londoni „Jerry“, Hermann Bangi „Neli kuradit“, H. G. Wellsi „Maailmade sõda“ ja A. Strindbergi „Hemso rahvas“.

B. L.

Raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekiri.

(Järg.)

- Ümarik, J.** Põllumajanduslik Ameerika.
„Agronoom“, 1928, 160 lhk. . . Kr. 2.—
- Zolk, K.** Kahjulikud putukad viljaaias ja nende hävitamine.
„Agronoom“, 1920, 38 lhk. . . „ 0.40
- 2000-kroonine kogu.**
- Aljak, A.** Kaubateadus I—II. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus, 1921, 89+142 lhk. Kr. 3.—
- Eslas, A.** Kana- ehk kodulinnukasvatuse raamatupidamine. Põllumajandusliku Raamatupidamise talitus, 1926, 24 lhk. . . „ 0.50
- Hacker, G.** Elektrivalgustus.
„Varak“, 1923, 63 lhk. „ 0.80
— Elektrotehnika algõpetus.
„Rahvaülikool“, [1921?], 192 lhk. „ 1.60
- Hersdörfer, M.** Toalilled.
„Rahvaülikool“, 1923, 174 lhk. „ 2.50
- Jürgenson, J.** Tulekahjude ärahoidmise raamat.
Jürgenson, 1924, 16 lhk. . . . „ 0.50
- Kosenkranius, K.** Karjapidamise edenemine Daanis.
„Agronoom“, 1925, 18 lhk. . . „ 0.25
- Käsitöökirjad I.
Tartu Naisseltsi käsitöökoda, 1924, 16+22 lhk. „ 6.50
- Lehtmann, J. ja Liidemann, K.** Väetuse õpetus.
„Agronoom“, 1927, 176 lhk. . . „ 2.25
- Lennuasjandus.
Kindralstaabi VI osakond, 1925, IV+177 lhk. „ 1.50
- Liidemann, K. ja Rootsi, N.** Kõrrevilja-kasvatus I—II.
„Agronoom“, 1926, 192+107 lhk. „ 4.20
- Lugenberg, A.** Jalgpalli sport.
„Vironi“, 1923, 46 lhk. „ 0.35
- Maasik, G.** Puu kui ehitusmaterjal.
Eesti Tehnika Selts, 1921, 96 lhk. „ 1.50
- Never, J.** Kalapüügi õpetus.
Never, 1926, 32 lhk. „ 0.40
- Neumann, Th.** Hane- ja pardi- kasvatus.
„Täht“, 1926, 36 lhk. Kr. 0.40
— Kalkunikasvatus.
„Täht“, 1926, 24 lhk. „ 0.30
- Nurmburg, J.** Kaheaastaste köögiviljataimede ja nende seemnete kasvatamine.
„Agronoom“, 1926, 52 lhk. . . „ 1.—
- Peterson, F.** Taluehitused.
„Rahvaülikool“, [1921], 76 lhk. „ 2.50
- Pill, M.** Seemne- ja sordikasvatus Eestis.
„Agronoom“, 1923, 88 lhk. . . „ 0.90
- Pool, Th.** Kas on Hollandi-Friisi karjal Eestis tulevikku. Eesti Hollandi-Friisi Karja Kasvatamise Selts, 1923, 16 lhk. . „ 0.10
- Raudkats, A.** Eesti rahvatantsud.
Raudkats, 1926, 152 lhk. . . . „ 4.—
- Saaretok, P.** Käsiraamat rehepeksu garnituuri juhtidele.
Leoke, 1914, 23 lhk. „ 0.20
— Väike käsiraamat naftamootori juhtidele.
Leoke, 1914, 23 lhk. „ 0.20
- Sandelin, A. E.** Piima ja piimasaaduste bakteriõpetus.
„Agronoom“, 1926, 180 lhk. . „ 2.25
- Treufeldt, H.** Lihtsa ja odava piksekaitse sisseseadmise õpetus.
H. Treufeldt, 27 lhk. „ 0.65
- Treumann, M.** Jahimeeste käsiraamat.
Jahimeeste Selts, 1924, 98 lhk. „ 1.90
- Truusmann, J.** Täielik mesilastepidamise õpetus.
G. Zirk, 1907, 128 lhk. . . . „ 1.60
- Velitar, J.** Talu sealaudad.
Eesti Põllumeeste Keskselts, 1925, 24 lhk. „ 0.25
- Ajakirju ja aastaraamatuid 100—2000 kroonisele kogule:**
- „Aed“. Ilmub 1923. aastast.
„Agronoomia“. Ilmub 1920. aastast.

„Eesti Spordileht“. Ilmub 1920. a.
 „Karjamajandus“. „ 1926. a.
 „Kodulind“. „ 1920. a.
 „Loomakasvatataja“. „ 1927. a.
 „Põllumees“. „ 1919. a.
 Põllumehe Taskukalender-käsi-
 raamat.
 „Taluperenaine“. Ilmub 1927. a.
 „Uus Talu“. „ 1925. a.

7. liik. Maade- ja rahvaste- teadus:

**maadeteadus, kaardid, plaanid, reisijuhid,
reisikirjeldused, rahvasteadus ja anti-
ropoloogia.**

100-kroonine kogu.

Hoia Ronk. Reisipildid.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,
1924, 198 lhk. Kr. 1.50
Lattik, J. Lõunamaale.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,
1925, 166 lhk. „ 1.50
Linde, B. Tõusva päikese mailt.
„Varak“, 1925, 183 lhk. „ 2.—

250-kroonine kogu.

Ewers, H. H. India ja mina.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. Kr. 0.25
Hedin, S. Polaarsõidud I—II.
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,
1924, 78 lhk. „ 1.40
Krõmov, V. Dollarite maalt.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
 — Harakiri-maalt.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
 — Linn-sfinks.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
 — Oopiumi-maalt.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
 — Samuraide maalt.
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
Sepp, J. Kuld! Kuld!
„Loodus“, 1928, 62 lhk. „ 0.25
 — Soome — maa, rahvas, kultuur.
„Odamees“, 1924, 184 lhk. „ 4.50

500-kroonine kogu.

Eisen, M. J. Eesti mütoloogia.
E. Kooliõp. Vast. Abiandm. Selts,
1919, 255 lhk. Kr. 1.75

— Eesti uuem mütoloogia.
„Rahvaülikool“; [1920?], 190 lhk. Kr. 1.60
 — Esivanemate ohverdamised.
„Varak“, 1922, 159 lhk. „ 1.50

Kampmann, M. Eesti kodumaa
I—II. (2. tr.)
Pihlakas, 1921, 256+272 lhk. „ 3.50

Vilberg, G. Kodumaal rännates
I—III.
„Rahvaülikool“ ja Tallinna Eesti
Kirjastus-Ühisus, 1923/24, 96+
63+78 lhk. „ 4.20

Nansen, F. Öös ja jääs.
A. Org, 122 lhk. „ 1.—
 Nanseni reisijuhtumised Põhja-
Jäämerel I—III.
Hermann, 1899, 128+144+
+104 lhk. „ 1.—

1000-kroonine kogu.

Eesti — maa, rahvas, kultuur.
Eesti Kirjanduse Selts, 1926, XX+
+1256 lhk. Kr. 25.—

2000-kroonine kogu.

Anso, H. Õpereiside juht.
Anso, 1924, 118 lhk. Kr. 1.—
 Eesti Rahva Muuseumi aastaraa-
mat I—II.
Eesti Rahva Muuseum 1925/26,
160+220 lhk. „ 5.—
Eisen, M. J. Eesti muistsed
jumalad ja vägimehed.
Roht, 1920, 180 lhk. „ 1.—
 — Eesti nalja.
„Kool“, 1922, 120 lhk. „ 0.50
 Harjumaa (G. Vilberg).
„Loodus“, 1921, 224 lhk. „ 2.15
Kents, J. Eestimaa (2. tr.)
„Loodus“, 1928, 200 lhk. „ 2.40
Kents, J. ja Rumma, J. Euroopa.
„Loodus“, 1925, 224+12 lhk. „ 2.70
 — — Välisilmajaod.
„Loodus“, 1927, 215 lhk. „ 2.40
Krohn, K. Soome-Eesti vanast
rahvalaulust.
Eesti Kirjanduse Selts, 1924,
85 lhk. „ 0.60
Ridala, V. Ringi mööda kodu-
maad.
„Maa“, 1921, 108 lhk. „ 0.50

Setumaa.	
Eesti Kirjanduse Selts, [1928],	
381 lhk.	Kr. 4.50
Silla, V. Rändur Eestis.	
E. S. S. „Kalevi“ turistosakond,	
1924, VIII+320 lhk.	„ 2.—
Tartumaa.	
Eesti Kirjanduse Selts, 1925,	
XVI+740 lhk.	„ 7.50
Turist Kagu-Eestis.	
Tartu Turist-Ühing, 1923,	
133 lhk.	„ 1.75
Virumaa.	
Viru Maakonnaavalitsus, 1924,	
408 lhk.	„ 4.—
Võrumaa.	
Eesti Kirjanduse Selts, 1926,	
X+498 lhk.	„ 5.—

8. liik. Ajalugu:

üldine ajalugu, kultuurajalugu, ürgaja kultuur, muinasteadus, suguvõsade teadus, elulood ja kirjavahetused, memuaarid ja ajaloolised dokumendid.

100-kroonine kogu.

Laaman, Ed. Eesti lahkumine Vene riigist.	
„Varak“, 1920, 136 lhk. . . .	Kr- 1.50
— Soomusrongide diviis vabadussõjas.	
„Ühiselu“, 1923, 199 lhk. . . .	„ 2.—
Laid, E. Kodumaa muistsed pelgupaigad.	
Akadeemiline Ajaloo Selts,	
1925, 32 lhk.	„ 0.30
Pitka, J. Minu mälestused suure ilmasõja algusest Eesti vabadussõja lõpuni.	
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,	
1921, 237 lhk.	„ 2.25

250-kroonine kogu.

Albrecht, J. Leheküljed vabadussõjast.	
„Noor-Eesti“, 1922, 141 lhk. .	Kr. 2.50
Jürgenstein, A. Carl Robert Jakobsoni elu ja töö.	
Eesti Kirjanduse Selts, 1925,	
115 lhk.	„ 1.30

Kitzberg, A. Ühe vana „Tuuletallaja“ noorepõlve mälestused I—II.	
„Noor-Eesti“, 1925, 176 lhk. .	Kr. 4.—
Poopuu, J. Sõda Landesvehriga.	
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,	
1921, 67 lhk.	„ 1.—
Tammann, A. Eesti iseseisvuse teel I.	
Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus,	
1923, 173 lhk.	„ 1.60

500-kroonine kogu.

Jürgenstein, A. Minu mälestused I—II.	
„Noor-Eesti“, 1926/27, 218+	
+255 lhk.	Kr. 5.—
Luiga, J. Eesti vabadusvõitlus 1343—1345.	
„Varak“, 1924, 184 lhk. . . .	„ 3.—
Mälestused iseseisvuse võitluse päevilt I.	
„Rahvaülikool“, 1927, 406 lhk.	„ 4.—
Reinthal, J. Mahtra sõda.	
„Rahvaülikool“, 1923, 183 lhk.	„ 1.80
Tammann, A. Eesti üldised laulupidud.	
A. Org, 1923, 144 lhk.	„ 1.50
Tuglas, Fr. Ado Grenzsteini lahkumine.	
„Noor-Eesti“, 1926, 230 lhk. .	„ 2.50

1000-kroonine kogu.

Adamson, J. Kõige uuem aeg.	
„Loodus“, 1927, 208 lhk. . . .	Kr. 2.40
Asson, E. Suur Prantsuse revolutsioon.	
„Noor-Eesti“, 1923, 104 lhk. . .	„ 1.25
Iseseisvuse tuleku päevilt.	
„Postimees“, 1923, 126 lhk. . .	„ 1.50
Kallas, A. Tähelend.	
Eesti Kirjanduse Selts, 1929,	
264 lhk.	„ 3.50
Kruus, H. Eesti ajalugu kõige uuemal ajal I—II.	
„Loodus“, 1927, 176 lhk. . . .	„ 3.50
— Saksa okkupatsioon Eestis.	
„Odamees“, 1920, 175 lhk. . . .	„ 1.50
Kärner, J. Talurahva vabastamine Eestimaal.	
„Teadus“, 1916, 95 lhk.	„ 0.75
Kärner, J. Ärkamisäagne Eesti Ühiskond.	
„Sõnavara“, 1925, 70 lhk. . . .	„ 0.75

Köstner, N. Teo-orjuse lange-
mine ja maaproletariaadi tek-
kimine Liivimaal.
„Loodus“, 1927, 93 lhk. . . . Kr. 2.80

Laid, E. Eesti muinaslinnad.
„Loodus“, 1923, 124 lhk. . . . „ 1.50

Moor, H. Eestlaste kultuur
muistsel iseseisvuse ajal.
„Loodus“, 1926, 156 lhk. . . . „ 3.50

Roht, R. Eesti-Vene sõda.
„Rahvaulikool“, 1920, 48 lhk. . . . „ 0.60
— Julius Kuperjanov.
„Odamees“, 1919, 15 lhk. . . . „ 0.20

Seljamaa, J. Päikesepaisteline
revolutsioon.
„Varak“, 1924, 136 lhk. . . . „ 1.50

Sild, O. Eestlaste vabaduse järk-
järguline kokkuvarisemine kesk-
ajal.
Eesti Kirjanduse Selts, 1926,
54 lhk. „ 0.50

Tammann, A. Jüri Vilms.
A. Org, 1923, 152 lhk. . . . „ 1.75

Tuglas, F. Juhana Liiv.
„Noor-Eesti“, [1927], 347 lhk. . . . „ 5.—

Vaga, A. Viru väerind.
„Odamees“, 1923, 154 lhk. . . . „ 1.60

Varma, A. Merevägi vabadus-
sõjas.
Kindralstaabi VI osakond,
1926, 120 lhk. „ 1.—

2000-kroonine kogu.

Asson, E. Üldine ajalugu I—II.
„Noor-Eesti“, 1922—1925,
200+193 lhk. Kr. 5.—

Aul, M. Vana Idamaa.
„Odamees“, 1924, 92 lhk. . . . „ 1.60

Blos, V. Prantsuse revolutsioon.
„Varak“, 1923, 704 lhk. . . . „ 7.—
Eesti biograafiline leksikon I—IV.
„Loodus“, 1926—1928, VIII+
+144+160 lhk. „ 23.50

Hurt, J. Pildid isamaa sündi-
nud asjust.
Mathiesen, 1879, 170 lhk. . . . „ 1.—

Jannau, H. G. Vene-õigeusu
tulekust Lõuna-Eestis.
„Loodus“, 1927, 140 lhk. . . . „ 2.40

Kallas, A. Kiirtepild.
Eesti Kirjanduse Selts, 1929,
152 lhk. „ 2.25

Kangro-Pool, R. Balti saksluse
viimased vägimehed.
„Odamees“, 1918, 78 lhk. . . . „ 0,80

Kann, N. Feodalism.
Eesti Kooliõp. Vast. Ab. Selts,
1919, 312 lhk. Kr. 0.60

Koidula ja Almbergi kirjavahetus.
Eesti Kirjanduse Selts, 1925,
120 lhk. „ 1.25

Kruus, H. Eesti ajaloo lugemik
I—II.
Eesti Kirjanduse Selts, 1926/2
160+176 lhk. „ 4.—

Kruus, H. Peetri linnas ajaloo
suurpäevil.
„Noor-Eesti“, 1918, 45 lhk. . . . „ 0.35
— Vene-Liivi sõda.
„Loodus“, 1924, 160 lhk. . . . „ 3.50

Lepp, M. Mälestused I—II.
„Noor-Eesti“, „Varak“, 1922/23,
110+128 lhk. „ 3.—

Linde, B. „Noor-Eesti“ 10 aastat.
„Varak“, 1919, 68 lhk. „ 0.35

Luiga, G. E. Eesti-Saksa vahe-
kord Baltimaal.
„Rahvaulikool“, 1919, 47 lhk. . . . „ 0.20

Maim, N. Omavalitsuse edene-
mise lugu Liivimaa manner-
maal.
„Postimees“, 1912, 44 lhk. . . . „ 0.15

Manninen, J. Soomesugu rahvad.
„Loodus“, [1929], 334 lhk. . . . 12. —

Maurois, A. Ariel.
Eesti Kirjanduse Selts, 1928,
367 lhk. „ 2.—

Mutt, V. Võru alt Jakobstadi.
Mutt, 1927, 116 lhk. „ 2.25

Poska, J. Päevaraamat.
„Vaba Maa“, 1921, 96 lhk. . . . „ 1.—

Prants, H. Soomesugu rahvad
Vene riigi rajamisel.
„Haridus“, 1911, 80 lhk. „ 0.45

Põrk, A. Eesti ajalugu I—II.
Eesti Kultuur-ajaloo Selts, 1927,
176+144 lhk. „ 3.50

Reimann, V. Eesti ajalugu.
„Varak“, 1920, 140 lhk. „ 1.50

Russov, B. Liivimaa kroonika
I—II.
Eesti Kirjanduse Selts, 1920/21,
174+284 lhk. „ 2.70

Treiberg, P. Kõige uuem aeg I.
„Varak“, 1921, 108 lhk. „ 2.90

Vipper, R. Uus aeg I—II (koos).
„Varak“, 1921, 200 lhk. „ 2.20

Ajakirju 100—2000 kr. kogule:

„Ajaloo ajakiri“. Ilmub 1922. aastast.

E. Haridusliidu põhikiri.

Registreeritud Tallinna-Haapsalu Rahukogu poolt 5. sept. 1924. a. ja põhikirja muudatused kohtu- ja sise- ministri 2. mai 1930. a. otsusel sisse kantud ühingute, seltside ja nende liitude registrisse № 574 all.

I. Eesmärk.

§ 1. Eesti Haridusliidu kui hariduslike ühingute ja liitude keskuse ülesandeks on eesti rahva kultuuri arendamine kas oma tegevuse või oma liikmete tegevuse kaudu.

II. Tegevuspiirkond.

§ 2. Eesti Haridusliidu tegevuspiirkond on Eesti Vabariik.

III. Tegevusvahendid.

§ 3. Oma eesmärgi saavutamiseks Liit: a) juhib oma liikmeks olevate ühingute tegevust, neile tarvilikku juhatust andes ning ainelist kui ka vaimlist toetust muretsedes ja seltskondlikku omaabi haridustööks arendades; b) kutsub tarviduse korral ellu Liidu sihtide kohaselt töötavaid kohalikke ühinguid; c) korraldab mitmesuguseid, eeskätt täiskasvanute tarvete kohaseid, õppeasutisi, kursusi, loenguid, õppekäike ning harjutusi; d) organiseerib raamatukogusid, lugemistube, rahvamaju, teatreid, muuseume, laboratooriume, spordivälju; e) kirjastab raamatuid, brošüüre, ajakirju; f) soetab vaimlist ühendust välismaa samasihiliste organisatsioonidega; g) korraldab hariduspäevi, kongresse ja koosolekuid; h) kogub ja korraldab haridustöösse puutuvaid andmeid, korraldab ettevõtteid, mille ülesandeks on varustada hariduslike ühinguid igasuguste vabaharidustöö õppevahenditega j.n.e.

IV. Liidu õigused ja varalised abinõud.

§ 4. Liidul on juriidilise isiku õigused. Ta võib omandada, pantida ja võõrandada vallas- ja kinnisvara, teha seaduse poolt lubatud lepinguid, võtta oma peale kohustusi ja kohtu ees nõuda ning kosta.

§ 5. Liidul on kinnik pealkirjaga: „Eesti Haridusliit“.

§ 6. Liidu tulud moodustuvad: a) liikmemaksudest, Liidu varandustest ja ettevõtetest, b) toetustest, annetustest ja pärandustest ning c) muudest allikatest, mis seadused võimaldavad juriidilistele isikutele kasutada tulude saamiseks, nagu loteriid, korjandused ja muud.

V. Liikmed.

§ 7. Liidu liikmeteks võivad olla ühinged ja liidud, kes Liidu eesmärgi omaks võtnud.

§ 8. Liikmed võivad ühineda Haridusliidu kohalike osakondadeks, kes teotsevad Haridusliidu Nõukogu poolt kinnitatud kodukorra alusel.

§ 9. Liikmeid võtab vastu Liidu Juhatus. Juhatus eitava otsuse korral on ühing või liit, kes avaldas soovi astuda liikmeks, õigustatud nõudma, et küsimus antaks otsustamisele Liidu Nõukogule. Nõukogu otsus on lõplik.

Ühing või liit, kes soovib astuda liikmeks, esitab sellekohase kirjaliku avalduse juures ka oma põhikirja.

§ 10. Liikmed maksavad liikmemaksu, mille suuruse ja tähtaja otsustab Asemikkude Kogu iga aasta.

§ 11. Liikmed saavad Liidu juhatusel oma eelmise aasta tegevuse ülevaate tähtajaks, mis määratud Liidu Asemikkude Kogu poolt.

§ 12. Liikmed, kes tähtajaks oma kohustusi Liidu vastu ei täida, arvatakse Nõukogu otsusel Liidust lahkunuks.

Nad võivad saada tagasi liikmeõigused, kui tegevusaasta lõpuks täidavad oma kohustused.

§ 13. Liikmed võivad Liidust lahkuda igal ajal, kui nad Liidu vastu oma kohustused täitnud. Lahkumine võib sündida kahe kuu pärast peale lahkumisest teatamist.

Liidust lahkumisel ei maksta tagasi liikmemaksu.

§ 14. Asemikkude Kogul on õigus välja heita liikmeid, kelle tegevuse ta tunnustab Liidule kahjulikuks.

VI. Liidu korraldus.

§ 15. Liidu tegevust juhivad: a) Asemikkude Kogu, b) Nõukogu ja c) Juhatus.

§ 16. Liidu asutised ja ettevõtted töötavad Juhatusel poolt kinnitatud instruksioonide põhjal.

A. Asemikkude Kogu.

§ 17. Liidu Asemikkude Kogu koosneb Liidu liikmete esindajaist, Nõukogu ja Juhatusel liikmetest. Iga Liidu liige on esindatud Asemikkude Kogus ühe esindajaga.

Liidu liige valib esindaja Asemikkude Kokku oma liikmete hulgast.

Liidu liikmetel ei ole keelatud volitada oma esindajaiks Asemikkude Kokku ka teiste Liidu liikmeks olevate ühingute või liitude liikmeid. Volitused on kirjalikud.

§ 18. Asemikkude Kogu koosolekud on otsusvõimsed, kui võtab osa vähemalt $\frac{1}{10}$ Asemikkude Kogu koosseisust. Liidu tegevuse lõpetamise otsust võib teha Asemikkude Kogu, kui on koos vähemalt $\frac{1}{5}$ Asemikkude Kogu koosseisust.

Ei tule määratud ajaks kokku tarvilikku arvu Asemikkude Kogu koosseisust, võib vähemalt tund aega hiljem pidada sama päevakorraga ja

samas kohas teistkordse koosoleku, mis on otsusvõimne koosolijate arvust olenemata. Teistkordse koosoleku pidamise võimalus märgitakse koosoleku kutsetel.

Asemikkude Kogu igal koosseisulisel osavõtjal on ainult üks hääl, kuigi tal on mitu volitust.

§ 19. Asemikkude Kogu võimkonda kuulub kõigi Haridusliitu puutuvate küsimuste otsustamine selle põhikirja ja seaduste piirides. Eriti on tema ülesandeks:

- a) Liidu tegevuse üldsuuna määramine, aruannete ja eelarvete kinnitamine;
- b) Nõukogu valimine;
- c) liikmete väljaheitmine (§ 14);
- d) põhikirja muutmine ja täiendamine;
- e) Liidu tegevuse lõpetamine.

Lit. c., d. ja e. märgitud küsimused otsustatakse koosolijate $\frac{2}{3}$ häälteenamusega, muud küsimused lihtsa häälteenamusega.

§ 20. Asemikkude Kogu astub kokku vähemalt üks kord aastas, kas enda või Liidu Juhatuselt määratud ajal. Kui Nõukogu või vähemalt $\frac{1}{10}$ Liidu liikmetest seda nõuab, peab Asemikkude Kogu kutsutama kokku hiljemalt kuu aja jooksul.

Asemikkude Kogu koosolekud kutsuvad kokku Liidu Juhatus. Kutsed saadetakse ühes päevakorraga hiljemalt kaks nädalat enne koosolekut.

Asemikkude Kogu koosolek valib enesele juhatuse.

§ 21. Asemikkude Kogu võimkonda kuuluvate küsimuste kohta võidakse liikmete otsusi küsida ka kirjalikult (ilma Asemikkude Kogu kokku kutsumata). Sel teel toimetatud hääletuse kohta on maksvad § 19. märgitud hääletusreeglid, mille juures Nõukogu otsustab, missugused küsimused panna kirjalikule hääletusele. Nõukogu määrab hääletuse teostamise korra ja kinnitab hääletuse tulemused oma protokollis.

B. Nõukogu.

§ 22. Asemikkude Kogu valib kolmeks aastaks vähemalt künneliikmelise Nõukogu. Nõukogu liikmetest langeb igal aastal välja $\frac{1}{3}$, esimesel kahel aastal liisuga, hiljem valimise vanuse järgi.

Asemikkude Kogu otsuse järgi võivad Nõukokku kuuluda ka asutiste ja organisatsioonide esindajad.

Nõukogu valib enesele juhatuse.

§ 23. Nõukogu koosolekud on otsusvõimised, kui on koos vähemalt $\frac{1}{3}$ Nõukogu liikmetest. Kvoorumi kindlaksmääramisel ei arvestata asutiste ja organisatsioonide esindajaid.

§ 24. Nõukogu võimkonda kuulub:

- a) Liidu tegevuse kava määramine;

b) eelarve muutmise ja täiendamise otsustamine;

c) eelarvete ja aruannete kinnitamine enne esitamist Asemikkude Kogule;

d) Juhatuselt valimine;

e) kinnisvara üle otsustamine ja

f) revideerimine.

C. Juhatus.

§ 25. Nõukogu valib enese keskelt kaheks aastaks vähemalt kolmeliikmelise Juhatuselt.

Juhatuselt liikmete ametid on: Liidu esimees, sekretär ja kassahoidja ning nende abid. Kui Nõukogu Juhatuselt liikmete ametid ei määra, jaotavad nad need ise endi vahel.

Juhatuselt liikmetest langeb välja igal aastal $\frac{1}{2}$: esimesel aastal liisu, hiljem valimise vanuse järgi.

§ 26. Liidu Juhatus asub Tallinnas. Igast Juhatuselt asukoha muutmisest, mis võib sündida ainult Asemikkude Kogu otsuse järgi, kuulutatakse „Riigi Teatajas“ ja teatatakse registreerivale asutisele ühes ärakirjaga selle otsuse protokollist.

Juhatuselt koosolekud kutsuvad kokku esimees või viimase äraolekul tema abi. Koosolekud on otsusvõimised, kui on koos vähemalt pool liikmetest, nende hulgas esimees või abi. Otsused tehakse lihtsahälteenamusega. Juhatuselt koosolekust võib võtta osa Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi esindaja sõnaõigusega.

§ 27. Juhatuselt võimkonda kuulub:

a) Liidu tegevuse juhtimine ning asjaajamise korraldamine;

b) Liidu liikmete vastuvõtmine;

c) Liidu esitamine kohtu ning ametiasutistes, samuti ka muis toiminguis, ilma erivolitusega Asemikkude Kogu või Nõukogu poolt;

d) Asemikkude Kogu ja Nõukogu otsuste täitmine;

e) aruannete ja eelarve kavade valmistamine ja ettepanekute tegemine Nõukogule või Asemikkude Kogule;

f) Liidu varanduste valitsemine;

g) võlakohustuste väljaandmine, laenu tegemine ning lepingute sõlmimine.

VII. Tegevuse lõpetamine.

§ 28. Liidu tegevus lõpetatakse Asemikkude Kogu otsusel. Oma otsuste täitmiseks võib Asemikkude Kogu valida likvideerimistoimkonna.

Asemikkude Kogu koosolek otsus Liidu likvideerimise kohta astub jõusse, kui selle kinnitab teistkordne Asemikkude Kogu koosolek, mis peetakse mitte enne üht kuud arvates Asemikkude Kogu koosolekust, kes tegi Liidu likvideerimise otsuse.

§ 29. Tegevuse lõpetamise korral määratakse Liidu varandus haridustöö heaks.

Eesti Haridusliidu kirjastusel ilmunud näidendid:

Aksel Karheidingi „**Õnne põrgu**“. Satüüriline komöödia 3 vaatuses.
Jakob Mändmetsa „**Ebajumal**“. Näidend kolmes vaatuses.
Mihkel Aitsama „**Maakuld**“. Näidend neljas vaatuses.
Arthur Adsoni „**Lauluisa ja kirjaneitsi**“. Näidend kolmes vaatuses.
August Mälki „**Moodne Kain**“. Draama 4 vaatuses.

Peale selle on teatritarvete lao näidendite kogus:

H. Raudsepa „**Mikumärdi**“. Komöödia viies vaatuses.
R. Blaumann'i „**Indrani**“. Draama viies vaatuses.
A. Kitzberg'i „**Enne kukke ja koitu**“. Draama neljas vaatuses.
A. Kitzberg'i „**Neetud talu**“. Näidend kolmes vaatuses.

Lastenäidendid:

A. Sunne „**Tähepoeg**“. Lastenäidend ühes vaatuses.
L. Rõõmus'e „**Juhtumine metsas**“. Lastenäidend ühes vaatuses.

Mängimiseks laenab raamatuid E. Haridusliit

Tallinnas, S. Roosikrantsi 12. Telefon 6-52.

PARUKAD.

Kõige suurem parukate laenukogu Eestis ja soodsaimad laenamise tingimused on E. Haridusliidu teatritarvete laos.

Võrrelge jumestamise abinõude müügihindu (värvid, puuder, ninakitt, habemekarvad jne.) müügihindadega mujal.

E. Haridusliidu teatritarvete ladu Tallinnas

S. Roosikrantsi 12. Telefon 6-52

E. Haridusliidu 100.000 kr.
loterii lõpuloosimine on
28. mail s. a.

==== kell 6 p. l. Tallinna Börsisaalis. ====

Kui sel päeval ei peeta loosi-
mist, maksab E. Haridusliit
miljon senti iga loositähe ette-
:: :: näitajale. :: ::

Kui loositähed varem otsa ei lõpe, lõpetatakse müük maal, Kuresaäres,
Haapsalus, Paldiskis ja Tõrvas 15. skp., Türil ja Tapal 20. skp.,
Paides ja Võrus 21. skp., Viljandis ja Valgas 22. skp., Pärnus ja
Tartus 23. skp., Rakveres 24. skp., Narvas 26. skp., Tallinnas,
kui loositähti jätkub, 27. skp.

Ehk küll tagavara on täiesti lõp-
penud ja müügil on viimased
loositähed, saadetakse **puhta**
raha eest vähemal arvul
tellijatele loositähti välja seni,
kuni neid veel kuski on olemas.

Kasutage juhus, sest enne sügiset
ei peeta ühtki teist miljonite
loosimist!